

Programmaplan Netwerk Oorlogsbronnen 2019-2021

Amsterdam, 7 mei 2018

Inleiding	3
Ambitie.....	3
<i>Van bronnen informatie maken, door verrijking en contextualisering</i>	3
<i>Van papier naar data naar informatie naar kennis</i>	4
<i>Herinnering telkens opnieuw betekenis laten geven</i>	4
<i>Wat is er gedaan en waar staan we?</i>	5
<i>Wat is het doel voor eind 2021?</i>	6
Het programma 2019 tot en met 2021	7
Keuzes	7
Programmalijn 1: de digitale infrastructuur doorontwikkelen.....	8
<i>Doorontwikkeling en integratie Personenportal WO2 in collectieportal</i>	8
<i>Fulltext zoeken via NOB</i>	9
<i>Meer regiohubs NOB</i>	10
Programmalijn 2: datadiensten voor deelnemers faciliteren	10
Programmalijn 3: hergebruik/toepassingen stimuleren	11
Programmalijn 4: content verbreden en internationaliseren.....	12
Programmalijn 5: Netwerk en communities opbouwen	13
Programmalijn 6: zichtbaarheid NOB vergroten	14
Programmalijn 7: de 'landing' voorbereiden	14
Werkwijze en begroting.....	15
Bijlage 1: gedetailleerd programmaplan 2019-2021	16

Inleiding

Het programma Netwerk Oorlogsbronnen (NOB) is in 2016 van start gegaan, nadat in een voorbereidend jaar door een groot aantal partijen de koers, richting en het programmaplan is gespecificeerd. In 2015 is gesteld dat het doel, het ontwikkelen van een thematische portal rondom het onderwerp Tweede Wereldoorlog (WO2), waardoor bronnen die bij ruim 430 organisaties liggen vindbaar en bruikbaar zijn gemaakt, via een programma zou moeten worden ontwikkeld. Dit programma zou niet langer dan maximaal zes jaar mogen duren en na drie jaar moest worden bekeken of het programma zal leiden tot het doel.

Na tweeëneenhalf jaar *work in progress* kan gesteld worden dat het programma zeker aankoerst op de doelstelling, maar dat er een tweede periode nodig is om het doel te bereiken. Dit programmaplan geeft aan waar het programma nu staat, wat het einddoel moet zijn en hoe er in de komende drie jaar gewerkt wordt aan de realisatie. Tevens geeft het aan wat er na 2021 met het programma gebeurt, na afloop van de ontwikkelfase. Het is verheugend dat het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) zich heeft opgeworpen om het programma na 2021 in haar organisatie te incorporeren als een staande activiteit.

Het is duidelijk dat er in de eerste fase een stevige basis is gelegd en dat in de tweede periode kan worden voortgebouwd en uitgebouwd. Maar ook dat er bijstelling komt in de aard en het karakter van het programma om de doelstelling te bereiken.

Ambitie

Het programma Netwerk Oorlogsbronnen heeft als ambitie de bronnen over WO2 digitaal met elkaar te verbinden, vindbaar en bruikbaar te maken. Met het wegvallen van de overlevenden van de Tweede Wereldoorlog moet het ‘verhaal’ over de oorlog op een andere manier verteld worden. De bronnen over de oorlog - archieven, voorwerpen, films, foto’s, testimonials etc. - zijn van groot belang voor nieuwe generaties om te kunnen raadplegen, vragen aan te stellen en ‘het verhaal’ dichtbij te brengen: tastbaar te maken.

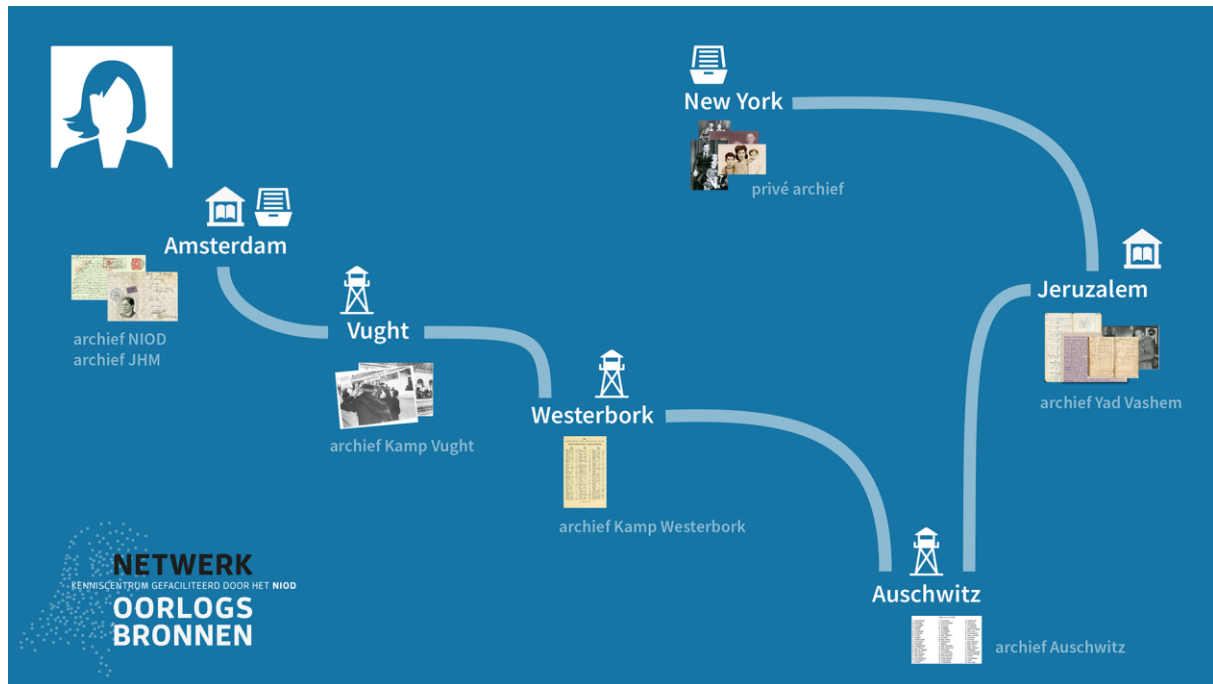
Maar bronnen zijn verborgen in instellingen en de collectie WO2 Nederland ligt verspreid over ruim 430 organisaties. Vanuit het perspectief van de gebruiker is dat een onmogelijke situatie: de gebruiker weet dit niet en weet niet welke instellingen dit zijn. De gebruiker wil informatie en wil vervolgens weten waar hij verdere verdieping in de vorm van originele bronnen kan vinden. En de gebruiker wil dat ook digitaal.

“Laat het nu een gift van onze generatie aan de volgende zijn om de conversieslag te maken van analoog naar digitaal, zodat we toekomstige generaties een volwaardig digitaal startpunt kunnen geven” (Brewster Kahle, aangehaald door Marco de Niet in InformatieProfessional, 2017/06)

Van bronnen informatie maken, door verrijking en contextualisering

Het Netwerk Oorlogsbronnen bouwt een portal waar de collecties van de ruim 430 instellingen worden verbonden. Voor de instellingen is dat van belang omdat zij daardoor met hun collecties beter zichtbaar en vindbaar zijn. Voor de gebruiker is het van belang omdat zij in één keer zoveel mogelijk informatie over een onderwerp kunnen vinden op een digitale manier (ook al zijn de collecties vaak uitsluitend analoog beschikbaar).

Het Netwerk Oorlogsbronnen begint waar individuele collectiehoudende organisaties stoppen: het legt een digitale infrastructuur over de individuele collecties en verbindt de bronnen. Maar NOB voegt ook toe: door bronnen met elkaar in verband te brengen ontstaat verrijking. Wanneer de gegevens over een persoon uit verschillende databases (Oorlogsgravenstichting, HC Kamp Westerbork, Nationaal Archief, e.d.) worden verbonden geeft dit meer informatie dan een enkele bron uit een individuele collectie. Deze verrijking, in combinatie met het geven van context door lemma's over gebeurtenissen maakt dat informatie ontstaat.

Afbeelding: informatie beperkt zich niet tot de collectie van één instelling

Van papier naar data naar informatie naar kennis

Om dit te doen is een technische operatie noodzakelijk. De klassieke beschrijvingen van collecties worden binnen NOB met elkaar verbonden, zodat we de bronnen aan elkaar kunnen koppelen. De metadata zijn over het algemeen digitaal beschikbaar. Daarnaast worden zoveel mogelijk collectiedata toegevoegd. Via verrijking en contextualisering ontstaat informatie en dat kan leiden tot kennis. Voor een individuele organisatie is dit proces niet uit te voeren. Dit kan alleen met behulp van een netwerk, waarin wordt samengewerkt en kennis vanuit verschillende disciplines wordt samengebracht.

Herinnering telkens opnieuw betekenis laten geven

Uiteindelijk ontstaat zo een digitale infrastructuur waar bronnen van verschillende organisaties digitaal worden samengebracht, terwijl de bronnen zelf bij de diverse organisaties blijven. Uit deze infrastructuur kunnen producten worden gemaakt. Basisprincipe is dat er gewerkt wordt met open data, zodat iedereen die iets wil met de data (zoals instellingen, mediamakers, onderwijs, onderzoekers, commerciële partijen en iedereen die geïnteresseerd is in WO2) hier mee aan de slag kan gaan (hergebruik van bronnen en data). Toepassingen op het terrein van onderwijs, tentoonstellingen, social media, via smartphones en tablets etc. kunnen door derden vanuit de infrastructuur worden gemaakt. Met name toepassingen op het terrein van virtual reality, animaties en games baseren zich op digitale beschikbaarheid van data. Met deze infrastructuur wordt de basis

gelegd voor nieuwe toepassingen, waardoor 'het verhaal over de oorlog' voor nieuwe generaties op nieuwe manieren kan worden verteld en het 'verhaal over de oorlog' betekenis blijft houden voor nieuwe generaties.

Wat is er gedaan en waar staan we?

NOB heeft in de eerste programmaperiode vooral gewerkt aan het concretiseren van het idee en de ambitie. Gestart is met niet meer dan een idee, het was van groot belang om zo snel mogelijk een zichtbare uitwerking te bieden. Dit is gebeurd via de collectieportal en de Personenportal WO2 (deze laatste als intranetvoorziening). Daarnaast zijn er aanpalende projecten gerealiseerd, die vooral gericht zijn op community-vorming (ontwikkeling NOB Gelderland, landelijke en regionale netwerkdagen) en ontsluiting van collecties (crowdsourcing, Metamorfoze, TRIADO).

Tenslotte is er gewerkt aan naamsbekendheid en uitleg van het concept via presentaties, lezingen artikelen en pers.

Stand van zaken 2018

- content: ruim 10.000.000 bronnen van meer dan 250 verschillende organisaties in de portal
- 1.000 thema's waarop gezocht kan worden
- Oorlogsbronnen.nl in 2017 49.502 keer bezocht
- personenportal is in ontwikkeling met 15 partners
- deelnemers: 73 en 30 kleine organisaties via Oorlogsbronnen Gelderland
- ontwikkelde datadiensten: crowdsourcingplatform, Metamorfoze NOB-project, Open Data Depot WO2
- samenwerking tweedewereldoorlog.nl met website Jaar van Verzet
- eerste regionale Oorlogsbronnen-hub in Gelderland
- Erfgoed van de Oorlog-collectie Archiefwijzer WO2 geïntegreerd in Oorlogsbronnen
- 150 bezoekers op de Netwerkdag 2017

In de midtermanalyse van het programma (een analyse over de eerste helft van de eerste periode 2016-2019) is geconcludeerd dat NOB draagvlak heeft, het nut door iedereen wordt ingezien, maar dat er nog wel dingen moeten gebeuren om het operationeel te maken. Dit heeft vooral te maken met het feit dat het leveren van data nog geen gemeengoed is in de erfgoedsector en de herinneringssector op digitaal terrein (digitale collecties) weinig bekendheid heeft met digitale ontsluiting. De belangrijkste conclusies die in de tweede periode aandacht zullen vragen zijn:

- er is nog geen sprake van hergebruik van digitale collectiedata in de vorm van toepassingen.
- de digitale beschikbaarheid van collecties uit de herinneringssector is heel beperkt. Van de 100 aangesloten organisaties zijn er slechts 13 oorlogs- en verzetsmusea en herinneringscentra. De fraaie collecties bij de overige instellingen staan vaak niet online en/of zijn niet gedigitaliseerd.
- de portal is nog te eenzijdig gevuld; veel musea en internationale instellingen ontbreken.
- er zijn onvoldoende zoekmogelijkheden om de portal optimaal te benutten.
- de mogelijkheden van de portal zijn binnen de herinneringssector nog niet geland. Binnen de culturele erfgoedsector is dit beter.

Deze conclusies staan aan de basis van de verschillende programmalijnen die voor 2019-2021 zijn gedefinieerd. Er komt een apart plan van aanpak voor het betrekken van de organisaties in de herinneringssector bij NOB.

Wat doet het Netwerk Oorlogsbronnen niet?

- NOB is **geen** digitaliseringsprogramma
- NOB maakt **geen** eigen collectiebeschrijvingen
- NOB heeft **geen** eigen collectie

Kortom: NOB begint waar organisaties ophouden.

Wat is het doel voor eind 2021?

De ambitie is hoog en om dat te realiseren moet er de komende jaren gewerkt worden aan een stevige basis. In de laatste drie jaar van het programma staat de veelzijdiger benutting van de verzamelde data centraal: vullen, beter doorzoekbaar maken, slimmer ontsluiten en naar het publiek brengen. Eind 2021, aan het einde van het programma, moeten de volgende doelstellingen zijn gerealiseerd.

1. De digitale infrastructuur is gerealiseerd: er is een portal waar zowel professionals (collectiebeherende instellingen, gebruikers en onderzoekers) als een breed publiek kan zoeken op bronnen. De digitale infrastructuur is stabiel en schaalbaar. Aanvullen met meer collectie- en contextdata is routinewerk.
2. In 2021 kan er gezocht worden op thema's, gebeurtenissen, personen, locaties en op combinaties van deze onderwerpen. Het semantisch zoeken is doorontwikkeld en de site heeft ook thematische ingangen voor specifieke onderwerpen en doelgroepen en waar niet alleen 'zoeken' maar ook 'verkennen' centraal staat.
3. Via de portal komt het publiek bij de instellingen. Dit betekent dat instellingen hun collectiedata moeten aanleveren bij NOB. Het faciliteren van de deelnemers hierbij en het bruikbaar terugleveren van verrijkte collectiedata is een einddoel.
4. Hergebruik: er zijn met partners showcases gerealiseerd op het terrein van toepassingen.
5. Contentverbreding: binnen de portal is zoveel mogelijk relevante collectiedata opgenomen zoals archiefmateriaal, museale collecties, secundaire bronnen, internationale bronnen, regionale bronnen.
6. Er zijn duidelijke, betrokken communities van deelnemers, gebruikers en partners (expertise) gerealiseerd die zich actief committeren aan NOB.
7. NOB is goed bekend binnen de herinneringssector, de erfgoedsector, de onderwijssector en onder een historisch en WO2-geïnteresseerd publiek. Het is het startpunt voor een ieder die op zoek is naar informatie over de WO2-geschiedenis van zijn familie, zijn woonplaats of specifieke deelonderwerpen.
8. In 2021 wordt NOB geadopteerd door een organisatie die het beheer en de doorontwikkeling van de digitale infrastructuur en de communities op zich neemt.

Voor kengetallen zie bijlage 1.

Het programma 2019 tot en met 2021

Keuzes

De doelstellingen voor eind 2021 leiden tot de speerpunten van de tweede programmaperiode. Dit worden dan ook de programmalijnen voor de periode 2019 tot en met 2021. De realisatie tot nu toe en de kritische punten die zijn gesignaleerd in de midterm review geven aanleiding tot een bijstelling in de activiteiten van het programma. Immers, hergebruik is een doelstelling en tevens een kritisch punt. Dit betekent dat daar in de tweede periode meer op ingezet zal worden.

Ten opzichte van de eerste periode onderscheidt de tweede periode zich op de volgende punten:

- De focus in het eerste programma was gericht op B2B. Het idee was dat anderen zelf zouden zorgen voor de verspreiding en gebruik van de portal. Dit blijkt door het cultuurverschil nog niet aan de orde. Dit betekent dat NOB de portal zal ombouwen in een publieksportal, gedifferentieerd naar doelgroepen (onderzoekers, onderwijs, geïnteresseerden). De te ontwikkelen toepassingen zullen hierop aangepast worden. Een heldere communicatiecampagne om deze portal te promoten is hierbij nodig. Uiteraard blijft de focus op B2B ook bestaan; met name in de manier waarop deelnemers kunnen worden gefaciliteerd in enerzijds het aanleveren van bronnen en anderzijds in het ontvangen van verrijkte data.
- Hergebruik is een belangrijke doelstelling, maar moet worden gestimuleerd. NOB wil dit doen door het ontwikkelen van een aantal showcases in samenwerking met partners. Dit is uitdrukkelijk een stimuleringsonderdeel in de tweede helft van het programma en maakt geen deel uit van de uiteindelijke vormgeving van NOB na 2021. Het is de bedoeling dat na 2021 organisaties zelf de weg kennen naar NOB en van de collectiedata gebruik van maken in eigen toepassingen.
- Van kenniscentrum naar kennisfunctie. De ontwikkelingen binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) en de breedte die het programma NOB heeft maakt dat de term 'centrum' niet kan worden waargemaakt, zeker niet in een verdere toekomst. Bovendien past het niet in de manier waarop nu met partners en communities wordt gewerkt. NOB wil meer een kennisfunctie hebben in de zin van: verwijzen naar waar de kennis zit, via projecten en netwerkdagen kennis samenbrengen, entameren waar kennis kan worden ontwikkeld en partners met kennis erbij betrekken. Op die manier is het hét netwerk dat de kennis heeft, niet NOB als organisatie.
- Dit vereist een extra inzet met betrekking tot de communities, iets wat in het eerste programmaplan niet als zodanig is beschreven.
- De programmalijn research en development wordt niet gecontinueerd. In deze lijn zaten verschillende elementen die uitgetoetst zouden worden. De lijn regionale hubs is ingezet (NOB Gelderland) en wordt in het tweede deel van het programma uitgebouwd. Via het project TRIADO is een start gemaakt met volautomatische digitalisering. NOB zal in de tweede periode wel via de kennisfunctie R&D projecten entameren en er in participeren daar waar het de doelstellingen raakt van het programma. Grote programma's als Clariah worden in dit verband gevolgd, maar zijn middel en geen doel.
- Binnen het tweede programmaplan wordt veel aandacht besteed aan de overdracht en landing van het programma in de voorgenomen adoptieorganisatie. Alle activiteiten zijn erop gericht om de overdracht zo optimaal mogelijk te kunnen laten plaatsvinden.

Programmaliijn 1: de digitale infrastructuur doorontwikkelen

De digitale infrastructuur vormt het hart van de collectieportal (www.oorlogsbronnen.nl), het platform waar iedereen die informatie zoekt over bronnen en het gebruik daarvan, terecht kan. Het ideaal is dat de portal in 2021 dé online WO2-bronnentoeegang is voor een breed publiek van geïnteresseerden.

Om op dit punt te komen zijn een aantal acties nodig:

- de huidige website waarin de portal met haar zoekfunctie is ingebed zal in een andere vorm gegoten moeten worden; meer gericht op het brede publiek, meer thematisch en meer uitleg over hoe te zoeken. Er zullen voor specifieke doelgroepen (leraren, leerlingen, nabestaanden, onderzoekers, etc.) eigen toegangen tot het bronnenmateriaal worden gerealiseerd.
- de zoekfunctie moet worden doorontwikkeld om het publiek sneller relevantere resultaten terug te geven, dus verdere integratie en uitbreiding van de WO2-thesaurus en andere domeinspecifieke ontologieën achter de schermen om de toegangen op de 'wie', 'wat', 'waar' en 'wanneer' te verbeteren.
- ontwikkelen van specifieke services op de portal voor eindgebruikers zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid tot het verzamelen en downloaden van eigen datasets.
- inspelen op actuele activiteiten en thema's op het terrein van WO2 (wat zijn nieuwe tentoonstellingen etc. etc) en relevante collectiedata hiervoor beschikbaar stellen.
- betere thema-ingangen, waarbij op verschillende onderwerpen een nadere zoektocht kan worden gedaan. Als ik zoek op de Razzia van Putten wil ik naast bronnen ook bijv. een downloadbare lijst met weggevoerde personen en informatie wat er uiteindelijk met hen is gebeurd.
- naast thema's worden ook kaarten, tijdlijnen, lijsten met kampen en gebeurtenissen aangeboden als extra toegangen tot de collecties. Er worden mogelijkheden ingebouwd om de collectie te exploreren (verkennen) in plaats van alleen gericht te zoeken.

Doorontwikkeling en integratie Personenportal WO2 in collectieportal

Om de portal voor een groot publiek aantrekkelijk te maken is integratie van de Personenportal WO2 een vereiste. Immers, de meeste vragen van particulieren gaan over de 'wie'. Het integreren van de Personenportal WO2 binnen de collectieportal geeft ongekende mogelijkheden om personen te koppelen aan gebeurtenissen (de 'wat'), locaties en events (is een verdieping van de 'wat'). Het onderdeel Personenportal wordt in de periode 2019-2021 samen met de 14 betrokken partners en eventuele nieuwe deelnemers doorontwikkeld. De matchingstrategieën zullen worden aangescherpt en meer data zal worden verzameld. Ook zal gezamenlijk hands-on worden verkend hoe binnen de huidige privacywetgeving kan worden toegewerkt naar een publieksdienst. In eerste instantie wordt de Personenportal WO2 nog in een besloten omgeving getest en doorontwikkeld, maar de bedoeling is om in de zomer van 2020 de integratie met de collectieportal meer vorm te geven, afhankelijk van mogelijkheden die Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) biedt geheel of gedeeltelijk. Hierbij zal samen met de archievenbrancheorganisatie BRAIN KVAN worden opgetrokken.

Cornelis Gootjes

Veekoopman. Verzetsherdenkingskruis. [Dpl.Sld]. Kruis van Verdienste (KB 050553-61 of 110951-21P). Na terugkeer uit krijgsgevangenschap wapens gezocht en opgekocht. Jodenhulp. Onderduikerhulp. Organiseerde als P.C. een afdeling van de O.D. 2e O.D.proces. NN-gevangene. Bron: Erelijst, BRIOP, Mevr. M.Gootjes-vd.Oord (weduwe,EL-7873), Gedenkboek Verzetsherdenkingskruis, OGS Website, "De geschiedenis van de Ordedienst" van J.W.M.Schulten p.113, OGS Website, "Mauthausen.een gedenkboek" van H.E.Dominicus p.59 en "In Memoriam 314 verzetslieden van den O.D." p.42 In 1925 gehuwd met Mw.Maartje van der Oord. KvV: inschrijfnummer 2044

Figuur: screenshot van automatisch gegenereerde tijdslijn van Cornelis Gootjes, pilotproject Personenportal WO2

Fulltext zoeken via NOB

Op dit moment is het niet mogelijk om bijvoorbeeld in geval van tekstcollecties het materiaal fulltext (op elk woord in de tekst) te doorzoeken. In de tweede periode willen we een pilot gaan doen met de oorlogskranten in Delpher om deze fulltext doorzoekbaar via de NOB-portal te ontsluiten. Op basis van de bevindingen in deze pilot gaat NOB mogelijk ook andere fulltext-bronnen op een soortgelijke wijze aansluiten.

Googlen door tekstcollecties

Een scan van een pagina met tekst is niet veel meer dan een foto. Om er ook doorheen te kunnen zoeken, moet software worden gebruikt die de letters in de foto kan herkennen en omzetten naar machineleesbare tekst. Met een zekere foutenmarge maakt tekstherkenningssoftware het mogelijk om op elk woord in de tekst te zoeken. Sites als Delpher (www.delpher.nl) maken al gebruik van deze technologie. In de NOB-projecten Volautomatische Archiefontsluiting en TRIADO is uitgebreid geëxperimenteerd met automatische data-extractie-methoden die het mogelijk maken om ook door getypte archiefcollecties te Googlen.

<p>Frits de Zwerver Tijdens de Duitse bezetting was een van de belangrijkste mensen uit het verzet dominee Frederik Slomp, alias Frits de Zwerver. Hij gaf de Nederlandse illegaliteit een uniek karakter mee. Een portret. HVV 3 ..... 21</p>	<p>Frits de Zwerver Tijdens de Duitse bezetting was een van de belangrijkste mensen uit het verzet dominee Frederik Slomp, aliad Frits de Zwerver. Hij gaf de Nederlandse illegaliteit een uniek karakter mee. Een portret. r\ * HVV3 C. I</p>
<p>Een scan</p>	<p>De machineleesbare tekst</p>

Meer regiohubs NOB

Doorontwikkeling van de infrastructuur is ook gelegen in het aangaan van samenwerkingsverbanden in de regio. De regionale knooppunten van NOB zijn van groot belang om de portal naar het publiek te brengen. De regionale en/of thematische hubs zijn geen klonen van de landelijke portal: de techniek en de data worden gedeeld, maar er komt een specifiek regionale en/of thematische toevoeging op de collecties. De nadruk bij de regionale hubs ligt op verdieping en visualisatie van de voor de regio specifieke data. Via de regionale hubs komt de regionale geschiedenis beter tot zijn recht, als aanvulling op het overwegend randstedelijke beeld van de Tweede Wereldoorlog. Bovendien wordt de collectiedata op deze manier aan een publiek gepresenteerd dat veel regiopartners nu al bereiken. Naast Gelderland zijn er contacten met partijen in de regio om soortgelijke hubs op te zetten voor Limburg, Brabant, Overijssel, Zuid-Holland en Noord-Holland.

In de NOB deelnemersbijeenkomst van 2018 werd Programmaliijn 1 door de aangesloten organisaties als belangrijkste onderdeel aangewezen.

Programmaliijn 2: datadiensten voor deelnemers faciliteren

De meerwaarde voor deelnemers om hun collectie aan te sluiten bij NOB ligt in het feit dat zij via hun bronnen beter gevonden worden. Hiervoor zijn kwalitatief hoogwaardige, gestandaardiseerde collectiedata nodig. NOB wil deelnemers helpen hun eigen datahuishouding beter op orde te krijgen door:

- het aansluiten zo makkelijk mogelijk maken. Hiertoe is het idee een Self Service Station Oorlogsbronnen te ontwikkelen zodat organisaties zelf API's en collecties kunnen aanmelden voor aansluiting. Nog mooier zou het zijn als vanuit hun eigen systeem of het NDE collectieregister bij NOB worden aangemeld en organisaties zelf aangeven op welke termen gefilterd moet worden en welke velden/gegevens naar de NOB-portal gemapt moeten worden.
- het teruggeven van verrijkte data. Als een organisatie data aan de NOB portal levert krijg de organisatie zinvolle verrijkingen terug in een bruikbaar formaat met koppelingen naar gestandaardiseerde geo- en persoonsdata, opgeschoonde dateringen, beschreven personen etc. Deze collectiedata kan worden geïmporteerd in de eigen collectiebeheersystemen.
- ontwikkelen van een Poetsstraat Collectiedata (in samenwerking met NDE) waarmee organisaties digitaal instrumentarium krijgt aangeboden om de eigen data op te schonen (Spinque, Open Refine) voordat het aan NOB wordt aangeboden.

- deelnemers begeleiden bij het aansluiten van hun collecties op NOB en de landelijke digitale infrastructuur en adviseren over toepassen van dataverrijkingen in eigen systeem.
- zorgen dat ook kleine organisaties (erfgoedhuizen, stichtingen) met kleine maar zeer waardevolle collecties mee kunnen doen via een regionale hub. Eén organisatie wordt dan het aanspreekpunt. Die spreekt namens de aangesloten kleinere organisaties en zorgt dat hun collectiedata in de regionale hub en NOB worden opgenomen en gekoppeld aan andere bronnen.
- het aanbieden van diensten om collecties digitaal toegankelijk te krijgen, via crowdsourcing of digitaliseringprogramma's als Metamorfoze (bundeling van kleine collecties die gezamenlijk voldoen aan de Metamorfoze norm).
- hen via de NOB-website en social media op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen in het veld

Netwerk Digitaal Erfgoed

Het Netwerk Digitaal Erfgoed is een landelijk samenwerkingsverband dat zich richt op de ontwikkeling van een stelsel van landelijke voorzieningen en diensten voor het verbeteren van de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed. NDE is op initiatief van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) tot stand gekomen. In de periode 2016-2018 heeft het Netwerk Oorlogsbronnen – dat binnen NDE geldt als een thematisch voorbeeldproject – projecten uitgevoerd rondom de ontwikkeling van linked open data WO2-thesauri en het terugleveren van verrijkte collectiedata naar collectiehoudende instellingen.

Zie www.netwerkdigitaalerfgoed.nl

Programmaliijn 3: hergebruik/toepassingen stimuleren

Hergebruik gaat uit van het principe dat informatie gebruikt wordt voor een doel waarvoor het oorspronkelijk niet verzameld of gemaakt is. Het gaat hier dus om het stimuleren dat de digitale collectiedata die via de portal te vinden zijn op een andere manier worden gebruikt, via toepassingen.

Het is niet de rol van NOB om toepassingen te maken, maar wel om te laten zien wat er kan met het materiaal. Daarom zullen er in de tweede periode een aantal showcases worden uitgevoerd, met externe partners, om te laten zien wat er mogelijk is. Financiering zal (indien noodzakelijk) per project separaat door de partners worden verzorgd.

De vormen waarin hergebruik zal worden gestimuleerd zijn;

1. de portal dicht bij het publiek brengen en toespitsen op de lokale en regionale WO2-geschiedenis, zodat bij herdenkingen, tentoonstellingen, gebruik van wordt gemaakt van de verzamelde collectiedata.
2. het ontwikkelen van showcases in samenwerking met andere partijen. Uit de portal zullen sets van collectiedata worden gehaald (bv met geocodering of gerelateerde personen uit verzetsgroepen of combinaties hiervan) die worden gebruikt om bijvoorbeeld apps te maken voor toeristische doeleinden. De samenwerking met de Liberation Route Europe zal hierin in ieder geval worden gezocht. In de tweede programmaperiode zullen minstens twee toepassingen worden gemaakt in samenwerking met andere partijen.
3. in samenwerking met Nationaal Comité 4 en 5 mei, SMH 40-45 NOB en NDE NOB inpluggen in het onderwijs, met name bij uitgeverijen van educatieve materialen, om te laten kennismaken met de data en het gebruik te stimuleren.

Alle collectiedata – mits er geen wettelijke beperkingen op berusten – zullen als open data via het open data-CKAN-register van NOB beschikbaar worden gesteld voor hergebruik. Overwogen wordt om hier ook belangrijke WO2-corpora neer te zetten die interessant kunnen zijn voor onderzoekers (zoals bijvoorbeeld alle OCR-bestanden van het Tokyo Tribunaal-archief van het NIOD) of specifieke ‘playlists’ met delen van meerdere collecties.

Ter ondersteuning van het hergebruik zal door NOB met meerdere partijen (NDE, BRAIN KVAN, Kennisland) worden samengewerkt in verband met rechten (auteursrechten, databaserecht, etc.) en wetgeving (AVG). Indien gewenst zal NOB in samenwerking met deze partners de deelnemers adviseren over hun open databeleid en de toepassing ervan op hun collecties.

Programmalijn 4: content verbreden en internationaliseren

Het streven is zoveel mogelijk collecties in de portal op te nemen, maar ook oog te houden voor specifieke niches. Aan de hand van een contentplan zal een plan worden gemaakt om het huidige aanbod aan collectiedata verder uit te breiden met:

- meer museale objecten, foto's, film, archeologie, maar ook secundaire bronnen zoals boeken en tijdschriften.
- collectiemateriaal over onderbelichte thema's.
- regionaal of lokaal collectiemateriaal via de regio-hubs.

Op basis van de ervaringen opgedaan in TRIADO zal NOB de houders van de ‘grote’ collecties in het land adviseren over het nader digitaal toegankelijk maken van hun collecties. NOB zal hier stimulerend en meedenkend in zijn, de verantwoordelijkheid ligt bij de eigenaren van de collecties.

Datadiensten zoals het ter beschikking stellen van een crowdsourcingplatform en het gezamenlijk opstellen van Metamorfoze-voorstellen, waarbij in beide gevallen uiteraard de organisaties zelf zorgdragen voor de uitvoering, leveren een belangrijke bijdrage tot een verbreding van het aanbod van collectiedata.

Internationale collecties

Speciale aandacht zal in de tweede periode uitgaan naar collecties die zich niet in Nederland bevinden, maar waar wel materiaal ligt over de periode 40-45 in het toenmalig Koninkrijk der Nederlanden. Dit materiaal is onbekend bij gebruikers, maar biedt een waardevolle toevoeging op het materiaal dat zich binnen de huidige grenzen van Nederland bevindt, zeker in de portal waar materiaal met elkaar kan worden verbonden. Te denken valt aan materiaal uit de collectie van het Imperial War Museum in Londen, Yad Vashem in Jeruzalem, de International Tracing Service in Bad Arolsen, het Bundesarchiv in Koblenz en Berlijn en de militaire archieven in Canada en de Verenigde Staten.

Bundesarchiv, Bild 183-J2705
Foto: 6. Aug. - 1. September 1944

Foto van Britse krijgsgevangenen in Arnhem in september 1944. De Duitse troepen vechten hier tegen de Engelse parachutisten in het kader van operatie Market Garden. (Bundesarchiv, CC BY-SA)

Programmalijn 5: Netwerk en communities opbouwen

Het Netwerk Oorlogsbronnen is een netwerk dat bestaat uit meerdere communities die met elkaar verbonden zijn. Van belang is de achterban te faciliteren hun collectiedata te verbeteren en gestandaardiseerd met de buitenwereld te delen. Uiteindelijk zijn het alle deelnemers, partners, gebruikers en geïnteresseerden te samen die het netwerk vormen. En in die gezamenlijk conformeren zij zich aan op de landelijke infrastructuur geënte technische randvoorwaarden om hun collectiedata te delen en te verrijken.

Het NOB-programmateam is de linking pin tussen de verschillende communities, informeert hen, en brengt ze samen. Door met specialisten of lokaal samen te werken zorg je ook dat informatie op dat niveau of binnen die groep tot de juiste mensen komt. Instrumenten hiervoor zijn:

- Nieuwsbrief
- Gebruik van social media. Dit is een manier om te communiceren, maar ook vooral om zichtbaar en aanwezig te zijn. Niet zozeer de sociale mediakanalen an sich, maar hoe je ze inzet zorgt er vervolgens voor dat je de juiste doelgroep/community bereikt.

- Activiteiten:
  - Landelijke netwerkdag
  - Regionale netwerkdagen
  - Presentaties op congressen en seminars

Speciale aandacht zal in de tweede programmaplanperiode worden gegeven aan de relatie met het Netwerk Digitaal Erfgoed. Dit qua uitwisseling van expertise, rolverdeling en het meegaan met de nieuwste ontwikkelingen op het terrein van de referentiearchitectuur. Een partnerschap met NDE wordt geambieerd.

Zoals communicatie belangrijk is richting het publiek, is het even zo belangrijk richting het netwerk zelf. Want het netwerk is NOB.

Programmalijn 6: zichtbaarheid NOB vergroten

Een groot verschil met de eerste periode is dat NOB zich tussen 2019 tot en met 2021 direct tot de eindgebruiker zal richten. Samenwerking met het Platform WO2 is hierbij essentieel. Nu de collectieportal kwalitatief steeds meer te bieden heeft, is het moment gekomen ervoor te zorgen dat ie ook veel gebruikt gaat worden. Vanaf juni 2019 start NOB een publiekscampagne. Het einddoel ervan is: *Iedereen die verdieping zoekt over onderwerpen, personen, plekken en gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog in (het toenmalige koninkrijk) Nederland komt in ieder geval in aanraking met (een platform van) het Netwerk Oorlogsbronnen.*

In het eerste jaar wordt gewerkt aan de bekendheid van het merk 'Netwerk Oorlogsbronnen'. In 2020 staat de integratie van de Personenportal WO2 in de collectie-portal op de planning. Gedurende dat jaar zullen we de publiekscampagne in het teken zetten van 'zoeken naar personen in WO2'. In 2021 eindigt de programmafase van het Netwerk Oorlogsbronnen. Tegen die tijd moet NOB een gevestigde naam zijn.

Programmalijn 7: de 'landing' voorbereiden

In de tweede programmaperiode zal veel aandacht uitgaan naar de landing van het programma bij de beoogde adoptieorganisatie, het NIOD. In deze periode wordt steeds gekeken bij beslissingen over website, contracten m.b.t. hosting en databeheer etc. in hoeverre er al kan worden samengewerkt om straks ook de kosten te reduceren. Er zal scherp op worden toegezien dat het beheer op een goede manier kan worden uitgevoerd om verdere doorontwikkeling en aanpassingen door het NIOD na 2021 mogelijk te maken.

Om het programma goed te laten landen moeten:

- contracten up-to-date zijn
- overeenkomsten en afspraken zijn vastgelegd
- procedures (zoals updates van collecties) beschreven zijn

In de tweede periode zal tevens gekeken worden, in samenwerking met NDE, naar de mogelijkheid tot het reduceren van de kosten van harvesting (aggregatie) via de voorgestelde methode van registers. Of dit haalbaar is hangt af van de snelheid van ontwikkeling binnen de architectuur van NDE.

Tenslotte wordt er een businessplan opgesteld voor de periode na 2021, zodat duidelijk is welke kosten en baten samenhangen met het programma na 2021. In dit businessplan wordt ook de governance betrokken. Het uitgangspunt na de afronding van de programmaperiode is dat NOB een netwerkorganisatie blijft en inhoudelijk door een Stuurgroep van deelnemers wordt aangestuurd.

Werkwijze en begroting

De werkwijze van de eerste periode wordt in de tweede periode gecontinueerd. Er wordt gewerkt met een klein kernteam, die de verschillende projecten aanstuurt en uitvoert samen met betrokken deelnemers en partners. NOB past de programmamanagementstrategie Programmatisch Creëren toe bij de uitvoering van alle projecten. Ook de governance blijft ongewijzigd; de stuurgroep heeft de inhoudelijke verantwoordelijkheid, het PMT rapporteert via de programmadirecteur aan de Stuurgroep.

De geschatte kosten voor het tweede deel van het programma bedragen € 2.331.806. Dit is lager dan € 2.613.494, het bedrag dat in de periode 2016-2019 voor de verschillende NOB-projecten is belegd. Wat algemene opmerkingen over de begroting voor de tweede fase:

- NOB is een integraal programma. Het is de bedoeling om in de periode 2019-2021 minder losse projecten te doen en meer te focussen op de diensten en activiteiten die zich inmiddels bewezen hebben als waardevol voor het bereiken van het einddoel. De eerste periode heeft uitgewezen dat het opdelen van de totaalbegroting in projecten naast veel onnodige administratieve rompslomp ook geen enkele ruimte biedt om tijdens het verloop van het programma in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en/of voortschrijdend inzicht.
- NOB blijft net als in de eerste periode opereren vanuit een klein, slagvaardig programmateam. De omvang varieert van 5,1fte in 2019 tot 5,5fte in 2020 en 2021. Ten opzichte van de bezetting van 2018 komen er 2 nieuwe functies bij:
  - ICT-specialist junior (0,8): met name voor programmalijn 1 infrastructuur zal er veel datawerk moeten worden verricht. De Spinqe-omgeving waarin we nu werken maakt het mogelijk databewerkingen grotendeels zelf te doen. Dit bespaart op materiële kosten maar we hebben in het laatste jaar gemerkt dat de ICT projectleider te weinig tijd heeft om dit allemaal zelf te doen. Voor het meer recht-toe-recht-aan werk hebben we versterking nodig.
  - Projectmedewerker (0,8): deze medewerker is voorzien om de communicatieadviseur bij te staan bij de publiekscampagne die gepland staat voor de komende periode. Een ander deel van de taken van deze persoon is om het voortouw te nemen in het aanvullen van de contextuele metadata, bijv. gebeurtenissen in de WO2 thesaurus, het uitwerken van specifieke thema's, etc.
- De bijdrage vanuit het Netwerk Digitaal Erfgoed in de begroting is relatief bescheiden. We voorzien een nauwe samenwerking rondom bepaalde algemene diensten (bijv. aansluitingen) die niet alleen voor de NOB-partners maar voor de hele sector ontwikkeld zullen worden. Het NDE heeft van OCW intensiveringsgelden ontvangen om in dergelijke algemene voorzieningen te investeren.
- Voor de showcases in de programmalijn 3 'Hergebruik/toepassingen stimuleren' zal in samenwerking met de betreffende partners apart financiering worden gezocht.
- De begrootte kosten van €740.000 (2019), €791.000 (2020) en €799.000 (2021) laten zien dat er onderweg naar de landing in 2022 geen sprake zal zijn van afbouw. We beschouwen de voorbereidingen voor de landing uitdrukkelijk als onderdeel van de tweede fase, naast voldoende capaciteit om door te ontwikkelen en de bestaande diensten verder te innoveren. Daarna is het aan de adoptieorganisatie en de Stuurgroep NOB om de koers voor na 2022 te bepalen.

Bijlage 1: gedetailleerd programmaplan 2019-2021

Programmalijnen	Doelen	Eindproducten en planning	Personeel	Materieel
1. Digitale infrastructuur doorontwikkelen	Website NOB ombouwen tot een business-to-consumer-applicatie	Juni 2019: nieuwe website NOB	<ul style="list-style-type: none"> - Senior ICT projectleider (projectleider) - ICT-specialist junior - Projectmedewerker 	<ul style="list-style-type: none"> - Frontend development - Backend development - Reis- en verblijfkosten binnenland
	Eventsmodeling integreren in Collectieportal	December 2019		
	Personenportal integreren in Collectieportal	Juni 2020		
	Toegangen op de wie, wat, waar en wanneer verder verbeteren	Iteratief, voortdurend nieuwe releases		
	Contextualisering (lemma's) versterken	Iteratief, voortdurend nieuwe releases		
	Semantic searching aanscherpen	Iteratief, voortdurend nieuwe releases		
	Fulltekst zoeken in tekstcollecties realiseren	December 2020		
	Verbeterde thematische toegangen. Niet alleen zoeken maar ook 'verkennen'	Iteratief, voortdurend nieuwe releases. In ieder geval in juni 2019 al eerste voorbeelden		
2. Datadiensten voor deelnemers faciliteren	Deelnemers helpen bij het aansluiten op de landelijke digitale infrastructuur. Persoonlijke begeleiding	Juni 2020 alle deelnemers aangesloten. Daarna iteratief per nieuwe deelnemer.	<ul style="list-style-type: none"> - Senior ICT projectleider (projectleider) - ICT-specialist junior - Communicatieadviseur 	<ul style="list-style-type: none"> - Frontend development - Backend development - Communicatiekos

	en/of ontwikkeling Self Service Station		r (crowdsourcing)	ten
	Deelnemers helpen met het toepassen van de WO2-thesaurus op hun collectie	Streefcijfers (afhankelijkheid NDE): Eind 2019: 10% van deelnemers gebruikt WO2-thesaurus Eind 2020: 30% Eind 2021: 60%	- Programmamanager en programmadirecteur (aanvragen Metamorfoze etc)	(kennisuitwisseling) - Advieskosten - Reis- en verblijfkosten binnenland
	Beter bruikbare verrijkte data terugleveren aan deelnemers (en eindgebruikers) met gestandaardiseerde koppelingen naar lokaties, dateringen, onderwerpen, personen en gebeurtenissen	Iteratief, voortdurend nieuwe releases		
	Gezamenlijk projectaanvragen doen voor collectiedigitalisering, bijv. bij Metamorfoze	Metamorfoze: 2019 najaar, 2021 najaar. Andere aanvragen nog onbekend.		
	Gezamenlijk crowdsourcingprojecten opzetten om specifieke collecties nader te ontsluiten	Minimaal 1 crowdsourcingproject per jaar.		
	Deelnemers tools geven waarmee zij hun eigen data kunnen verbeteren (Poetsstraat)	Juni 2020		

	Kennisuitwisseling en advies over complexe materie zoals privacy-wetgeving, digitale collectieontsluiting etc.	Voortdurende activiteit		
3. Hergebruik/toepassing en stimuleren	Vrijelijk beschikbaar stellen van alle collectiedata in NOB voor hergebruik (open data) via website, CKAN-register en op termijn NDE-register.	Iteratief, voortdurend nieuwe releases	<ul style="list-style-type: none"> - Programmamanager (projectleider) - Senior ICT projectleider - Projectmedewerker 	<ul style="list-style-type: none"> - Backend development - Bijeenkomsten - Reis- en verblijfkosten binnenland <p>Bij showcaseprojecten en onderwijsapplicaties wordt uitgegaan van cofinanciering.</p>
	Uitvoeren van showcaseprojecten om hergebruik te stimuleren	Minimaal 2 projecten		
	Ontwikkelen van onderwijsapplicaties samen met SMH en Nationaal Comité 4 en 5 mei	Minimaal 2 projecten		
	Adviseren over open data aan de deelnemers op maat en bijv. door middel van workshops	Voortdurende activiteit		
4. Content verbreden en internationaliseren	Opzetten regionale NOB-hubs met externe partners	Minimaal 3 hubs	<ul style="list-style-type: none"> - Programmamanager (projectleider) - Senior ICT projectleider - Projectmedewerker - Programmadirecteur (internationale contacten, lobby) 	<ul style="list-style-type: none"> - Backend development - Reis- en verblijfkosten binnenland - Reis- en verblijfkosten buitenland <p>Voor de regiohubs wordt</p>
	Aanvullen van de bronnen met internationale collecties	December 2019: 5 internationale collecties erbij December 2020: 5 internationale collecties erbij December 2021: 5 internationale collecties		

		erbij		uitgegaan van cofinanciering.
	Stimuleren van nadere ontsluiting van grote voor de sector belangrijke collecties (CABR, NRK, etc)	2019: evaluatie TRIADO, mogelijk vervolgproject bij NWO. Overige acties nu nog niet te overzien.		
	Aanvullen van het bronnenarsenaal met nieuwe collecties	In januari 2019 contentplan opstellen (ook voor internationale aansluitingen). December 2019: + 25 aansluitingen = 11,5 miljoen bronnen December 2020: + 10 aansluitingen, 12 miljoen bronnen December 2021: + 10 aansluitingen, 12,5 miljoen bronnen Eindstand: 12,5 miljoen bronnen, 120 aansluitingen dus uiteindelijk ca. 350 collecties opgenomen in NOB (exclusief internationaal)		
	Verkennen van de mogelijkheid om een Europees Netwerk Oorlogsbronnen van de grond te krijgen	Doorlopende lobby binnen de IHRA, ITS, Europeana etc.		
5. Netwerk en communities	Verdere uitbouw van het deelnemersnetwerk	Streefgetal in december eind 2021: 200 deelnemers	- Eventcoördinator (projectleider)	- Bijeenkomsten - Communicatiekos

opbouwen		(inclusief regionale partijen)	<ul style="list-style-type: none"> - Programmamanager - Programmadirecteur - Communicatieadviseur - Senior ICT projectleider - ICT specialist junior 	<ul style="list-style-type: none"> ten - Reis- en verblijfkosten binnenland - Reis- en verblijfkosten buitenland
	Organiseren van netwerkdagen, zowel landelijk als regionaal	Elk jaar: minimaal 1 landelijke netwerkdag en 2 regionale events		
	Communiceren over NOB op vaksymposia, conferenties en in de vakbladen	Doorlopende activiteit. Minimaal 5 optredens van teamleden op vaksymposia en 4 artikelen in vakbladen per jaar.		
	Informereren van de achterban via nieuwsbrieven, social media en anderszins	Nieuwsbrief: 1 per maand. Minimaal 1500 volgers op Twitter in 2021.		
	Het onderhouden van strategische contacten met belangenorganisaties, stakeholders en andere relevante partijen buiten NOB	NOB staat goed op de kaart bij de Umwelt		
6. Zichtbaarheid NOB vergroten	Het opzetten van een publiekscampagne om NOB bij het grote publiek onder de aandacht te brengen	<p>Maart 2019: projectplan voor publiekscampagne. Na goedkeuring daarna uitvoering. Projectplan bevat key performance indicatoren.</p> <p>Streefgetal webbezoek: Eind 2019: 100.000 unieke bezoekers Eind 2020: 175.000 unieke bezoekers Eind 2021: 250.000 unieke bezoekers</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Communicatieadviseur (projectleider) - Projectmedewerker - Eventscoördinator 	<ul style="list-style-type: none"> - Communicatiekosten - Reis- en verblijfkosten binnenland

		Maart 2021: communicatieplan NOB in landingsorganisatie op basis van ervaringen 2019-2021.		
7. Landing voorbereiden	Het voorbereiden van de technische landing van NOB in de adoptieorganisatie	Augustus 2020: businessplan NOB Hiervoor voortdurende afstemming met de beoogde adaptieorganisatie.	<ul style="list-style-type: none"> - Programmadirecteur (projectleider) - Programmamanager - Projectmedewerker - Eventscoördinator - Senior ICT projectleider (aanpassingen in NOB structuur) 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheer- en hosting - Backend development - Frontend development - Advieskosten
	Het voorbereiden van de organisatorische landing van NOB in de adoptieorganisatie			
	Het verrichten van aanpassingen in de NOB infrastructuur om het beter te laten aansluiten op de in NDE ontwikkelde infrastructuur en de omgeving van de adoptieorganisatie.	Aanpassingen huidige infrastructuur		